

УДК 002:006.034](477)

Галина Швецова-Водка,
доктор історичних наук,
професор кафедри документальних комунікацій і бібліотечної справи
Рівненського державного гуманітарного університету

Новий стандарт

"Видання. Основні види. Терміни та визначення понять"

У статті розглянуто зміст нововведеного державного стандарту України "ДСТУ 3017:2015. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять". Пояснюється логіка запропонованої класифікації видів видань, наводяться визначення основних видів видань, уміщені в стандарті. Подано зауваження щодо трактування і назв окремих видів видань (таких як суспільно-політичне, інформаційне, релігійне тощо). Зроблено пропозиції щодо майбутнього доповнення класифікації видань за деякими ознаками.

Ключові слова: видання, класифікація видань, державний стандарт.

З 1 липня 2016 року введено в дію новий Національний стандарт України ДСТУ 3017:2015 "Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять" [1]. Для того, щоби прискорити його впровадження в практику роботи бібліотек і в навчальний процес, розглянемо докладніше зміст стандарту.

Основний термін — **"видання"** — має таке визначення: "Твір (документ), що містить інформацію, призначену для поширення, пройшов редакційно-видавниче опрацювання, відтворений друкуванням, тисненням або виготовлений електронним записом на будь-якому носіїві чи іншим способом, видавниче оформлення, поліграфічне і технічне виконання якого відповідає вимогам правових і нормативних документів". Привертає увагу широта цього поняття, яке не обмежується друкованими виданнями, і підкреслений правовий статус (відповідність вимогам правових і нормативних документів, наявність редакційно-видавничого опрацювання). Зрозуміло, що з таких позицій будь-який "самвидав", чи то комп'ютерна принтерна роздруківка, чи електронний документ, навіть у незмінному форматі й доступний широкому загалові через Інтернет, не можна вважати виданнями, якщо в них не дотримано згаданих умов. Вони залишаються неопублікованими документами, а не "видавничою продукцією".

Поєднання в одному стандарті видів друкованих і електронних видань потрібно визнати кроком уперед у типології видань. Водночас особливу увагу в цьому стандарті приділено друкованим виданням, оскільки класифікацію електронних видань наведено в ДСТУ 7157:2010 "Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості" [2].

Поняття **"твір"** у ДСТУ 3017:2015 визначено таким чином: "Результат (продукт) творчої діяльності людини, який має закінчений вигляд і втілений у будь-яку матеріальну форму". Поняття "документ", подане як синонім "твору", автори стандарту вирішили не визначати, вочевидь, відсилаючи користувачів до літератури, зазначеної у списку використаних джерел.

"Вид видання" визначено як "сукупність видань, об'єднаних за однією чи кількома суттєвими типологічними

ознаками". Наведено поняття таких ознак: матеріальна конструкція видання, знакова природа інформації, цільове призначення видання, характер інформації (як сукупність ознак, які характеризують типологічні риси видання відповідно до особливостей твору, вміщеного в ньому), читальська адреса та аналітико-синтетичне перероблення інформації. Однак у подальшому змісті стандарту певні ознаки фігурують в інших формулюваннях, окремі додано без визначення. Види видань за різними ознаками наведено у відповідних підрозділах стандарту.

Певні сукупності видань класифікуються окремо. Всі видання (друковані та електронні) класифікуються за такими ознаками: способом виготовлення, знаковою природою інформації, періодичністю, складом основного тексту, мовною ознакою, цільовим призначенням, ступенем аналітико-синтетичного перероблення інформації (табл. 1).

За способом виготовлення розрізняють видання: *друковане* — "виготовлене друкуванням чи тисненням" і *електронне* — "інформацію в якому подано у формі електронних даних і для використання якого потрібні засоби обчислювальної техніки".

За знаковою природою інформації виокремлено п'ять основних видів видань: *текстове*, *нотне*, *картографічне*, *образотворче* і *видання брайлевським шрифтом*. Наведено різновиди картографічних та образотворчих видань.

За періодичністю всі видання поділяють на два основні види: *неперіодичне* (що виходить одноразово й продовження його не передбачено) і *серіальне* (що виходить упродовж часу, тривалість якого заздалегідь не встановлено, здебільшого нумерованими та (або) датованими випусками (томами), які мають однакову (спільну) назву, однотипне оформлення та не повторюються за змістом). Серіальні видання мають два різновиди: *періодичне* (що виходить через певні, рівні проміжки часу та має заздалегідь визначену постійну щорічну кількість нумерованих (датованих) випусків й однакову назву) і *продовжуване* (що виходить через заздалегідь невизначені проміжки часу, в міру накопичення матеріалу, нумерованими випусками, які мають спільну назву).

Таблиця 1

**Види видань (друкованих і електронних)
за ДСТУ 3017:2015**

№ фасета	Ознака класифікації видань	Основний вид видання	Різновид	
1	За способом виготовлення	друковане електронне		
2	За знаковою природою інформації	текстове		
		нотне		
		картографічне	атлас карта (мапа)	
		образотворче	альбом	
			образотворча картка	
			образотворчий плакат	
			художня репродукція	
			естамп	
			наочний посібник	
		видання брайлевським шрифтом		
3	За періодичністю	неперіодичне		
		серіальне	періодичне продовжуване	
4	За складом основного тексту	моновидання		
		полівидання		
5.1	За мовною ознакою	оригінальне перекладне		
5.2	За мовною ознакою	одномовне		
		багатомовне	видання з паралельним текстом	
			паралельне видання видання без паралельного тексту	
6	За цільовим призначенням	офіційне		
		суспільно-політичне		
		наукове		
		науково-популярне		
		популярне		
		виробничо-практичне		
		навчальне		
		літературно-художнє	альманах антологія	
		релігійне		
		довідкове		
		видання для дозвілля		
		рекламне		
		7	За ступенем аналітико-синтетичного перероблення інформації	науково-інформаційне

За складом основного тексту всі видання поділяють на *моновидання* (що містить один твір) і *полівидання* (що містить кілька чи багато творів).

Особливою типологічною ознакою видань є мовна. Вона має три варіанти застосування. По-перше, за **мовною ознакою** розрізняють видання: *оригінальне* (що містить твір мовою оригіналу) і *перекладне* (що містить твір, перекладений з мови оригіналу іншою мовою). По-друге, видання *одномовне* (що містить текст однією мовою) і *багатомовне* (що містить текст кількома (багатьма) мовами). Крім того, виділяють *видання з паралельним текстом*, в якому один і той самий твір надруковано різними мовами, і *паралельне видання* — видання, випущене одночасно з іншим виданням, ідентичним за змістом та оформленням, але іншою мовою. Для повноти класифікації (щоби не залишалося неназваних видів за визначеною ознакою), тут варто було б додати "багатомовне видання без паралельного тексту", бо такими є більшість багатомовних видань. Однак укладачі стандарту вважають, що немає потреби називати всі можливі види видань, а лише давати визначення тих, що є основними.

Надзвичайно важливою ознакою класифікації видань є їхнє **цільове призначення**, що в стандарті трактується таким чином: "Характеристика видання щодо виконання ним певної соціальної функції (сприяння розвитку науки, освіти, культури, вдосконалення виробництва тощо)". У ДСТУ 3017:2015 виокремлено 12 основних видів видань за цільовим призначенням: *офіційне, суспільно-політичне, наукове, науково-популярне, популярне, виробничо-практичне, навчальне, літературно-художнє, релігійне, довідкове, видання для дозвілля, рекламне*. На жаль, навіть за назвами, а також і за дефініціями окремих видів видань важко визначити їхню особливу "соціальну функцію", тоді як можна сказати, що всі видання виконують функції "сприяння розвитку науки, освіти, культури, вдосконалення виробництва тощо". Вочевидь, причинами виділення названих видів є якісь інші ознаки, що справді наявні у дефініціях.

Зокрема, *офіційне видання* — це "видання, що містить документи нормативного чи директивного характеру, затверджені та опубліковані від імені органів державної влади, відомств, установ, політичних партій і громадських організацій".

Наукове видання — "видання, що містить результати теоретичних і (або) експериментальних досліджень, а також науково підготовлені до публікації пам'ятки культури та історичні документи з розгалуженим науково-довідковим апаратом (науково-дослідний, пояснювальний текст, коментар, різноманітні покажчики)". *Науково-популярне видання* — "видання, що містить відомості про дослідження в галузі науки, техніки, виробництва, культури, освіти, мистецтва тощо, які популяризують наукові знання, викладені в зрозумілій читачам-нефахівцям формі". Виходячи з визначення науково-популярного видання, у дефініції наукового видання варто було б указати на його першочергову адресованість фахівцям і мету сприяти подальшому розвитку науки.

Популярне видання, за визначенням, це — "видання, що містить відомості просвітницького значення з однієї чи кількох галузей знань, нескладні за змістом та викладені в легкій, доступній для розуміння формі для задоволення непрофесійних інтересів читачів". Це визначення може бути без змін віднесено і до науково-популярних видань, а відрізняється хіба що "нескладним змістом" і викладом "у легкій формі".

Найчіткіше цільове призначення простежуємо у виробничо-практичному, навчальному і виданні для дозвілля. *Виробничо-практичне видання* — це "видання, що містить відомості прикладного характеру з технології, техніки і організації виробництва, а також інших сфер практичної діяльності для професійного вдосконалення фахівців різного профілю та відповідної кваліфікації". *Навчальне видання* — "видання, що містить систематизовані відомості наукового

або прикладного характеру, викладені у зручній для вивчення й викладання формі". *Видання для дозвілля* — "видання, що містить загальнодоступні відомості щодо організації побуту, різноманітних форм самодіяльної творчості, різних видів захоплен, відпочинку".

Рекламне видання — це "видання, що містить відомості про осіб, виробу, послуги, заходи тощо, викладені у формі, яка привертає увагу". Воно також має чітку мету — сприяння продажу, купівлі, залученню до певних форм діяльності. Але у визначенні, поданому в стандарті, цю мету не наведено.

Довідкове видання визначено як "видання, що містить короткі відомості наукового чи прикладного характеру, розташовані в порядку, зручному для їх швидкого пошуку, призначене для вибіркового читання". У визначенні охарактеризовано особливості будови довідкових видань, їхнє призначення для пошуку та вибіркового читання, але не таке цільове призначення, що наведено в стандарті. За цією ознакою довідкове видання може бути різновидом наукового, науково-популярного, виробничо-практичного, навчального чи рекламного видання.

Особливим видом видань з погляду цільового призначення є *літературно-художнє видання*. За визначенням це "видання, що містить твір (твори) художньої літератури", а також документально-художні, художньо-публіцистичні, мемуарні твори. Можна було б зазначити, що головна мета літературно-художніх видань — втілення художньої, естетичної форми суспільної свідомості. З цього погляду віднесення всіх видань мемуарних творів до літературно-художніх видань є неправомірним. Мемуарна література доволі різноманітна, і далеко не завжди вона має риси художньої літератури. До того ж до мемуарної літератури, крім спогадів, відносять ще й щоденники, листування, подорожні нотатки та інші жанри, що мають публіцистичне забарвлення чи риси наукової літератури. Вочевидь, мемуарне видання заслуговує на окрему категорію у класифікації видань.

У визначенні *релігійного видання* подано лише характеристику його тематики: це "видання, що містить твір (твори) релігійного змісту тієї чи іншої віри, віросповідання". Але такий підхід не відображає цільового призначення видання. Видання релігійного змісту може бути богослужбовим, науковим (теологічним), публіцистичним, навчальним, релігійно-популярним, довідковим. Це й буде поділ видань за цільовим призначенням.

Особливої уваги потребує термін "*суспільно-політичне видання*". Його визначення в стандарті таке: "Видання, що містить публіцистичний твір (твори), який висвітлює актуальні питання й події міжнародного та внутрішньодержавного суспільного життя". Однак назва "суспільно-політичне" свідчить лише про тематику, а не про цільове призначення. У попередньому стандарті ДСТУ 3017-95 цей вид видань визначено як "громадсько-політичне", що більше сприяло його вирізненню з масиву суспільно-політичних видань за тематикою. Виходячи з наведеного у ДСТУ 3017:2015 визначення, було б логічним назвати цей вид видань публіцистичним. Видання суспільно-політичної тематики можуть бути офіційними, науковими, науково-популярними, навчальними тощо, у тому числі й публіцистичними.

За ступенем аналітико-синтетичного перероблення інформації виділено один основний вид видань — *інформаційне*: "видання, що містить систематизовані відомості щодо опублікованих, неопублікованих і тих, який не публікують, документів (видань) або результат аналізування та узагальнення відомостей з першоджерел". Інформаційне видання за періодичністю може бути неперіодичним, періодичним чи продовжуваним.

Подальший поділ інформаційних видань у стандарті такий: бібліографічне, реферативне, оглядове і дайджест. *Бібліографічне видання* визначено як "інформаційне ви-

дання, що містить упорядковану сукупність бібліографічних записів", *реферативне* — як "інформаційне видання, що містить упорядковану сукупність бібліографічних записів разом із рефератами". Виходячи з визначення, можна очікувати, що реферативне видання є різновидом бібліографічного, оскільки в ньому є всі ознаки бібліографічного видання з додаванням ще однієї — "з рефератами". При цьому реферативне видання не подається як різновид бібліографічного. На жаль, не уточнюється, що таке бібліографічний запис, який входить до його складу. Вочевидь, реферат уявляється як окремий жанр, не пов'язаний з бібліографічною характеристикою документа, яку він може лише доповнювати.

Стандарт містить також визначення таких різновидів реферативних видань, як *експрес-інформація*, *інформаційний листок*, *реферативний журнал*. Доречним було б ще додати визначення "реферативного збірника".

Оглядове видання визначено як "інформаційне видання, що містить один чи кілька оглядів, які відображають підсумки аналізування та узагальнення відомостей з різних джерел"; *дайджест* — "видання, що містить короткий виклад твору(ів) у вигляді витягів з оригіналу чи у формі його вільного перекладу або добірку у повному чи скороченому вигляді найцікавіших творів, вибраних з інших видань".

Цей фасет класифікації видань викликає найбільше зауважень. Поняття "інформаційне видання" не визначено теоретично, його назва може тлумачитися так, ніби всі інші видання є неінформаційними, з чим важко погодитися. Тепер у стандарті цей вид видань виділено за ознакою "ступеня аналітико-синтетичного перероблення інформації". Однак зазначена ознака враховується лише при виділенні різновидів "інформаційного видання". Щодо інформаційного видання взагалі, то його відмінна риса, згідно з визначенням, полягає в тому, що воно містить відомості про документи або "результат аналізування та узагальнення відомостей з першоджерел". Інакше кажучи, це видання, що містить відомості про документи, і це є його головне призначення, на відміну від усіх інших видів видань за цільовим призначенням. Для того, щоби показати цю відмінність у назві, недостатньо назвати видання "інформаційним", тим більше, що тоді всі інші видання доведеться вважати неінформаційними.

Цей вид видань може отримати назву "науково-інформаційне", тому що сфера підготовки та видання інформації про документи належить до галузі науково-інформаційної діяльності. Науково-інформаційне видання можна було б поставити в один ряд з видами видань за цільовим призначенням.

Той вид видань, що в стандарті названо бібліографічним виданням, — це сигнальне бібліографічне видання, яке подає бібліографічну інформацію, що складається лише з бібліографічних описів. Кожний наступний вид "інформаційних видань" — це видання, що містить, крім бібліографічних описів, додаткові, більш розгорнуті характеристики документів (анотації, реферати, огляд, витяги з оригіналу).

Якщо вжити узагальнювальну назву "науково-інформаційне видання", то одним із його різновидів буде "інформаційно-аналітичне видання", що відрізняється більшою глибиною аналізу і рівнем узагальнення інформації, ніж звичайні бібліографічні чи документографічні видання.

Подальший поділ видань **за характером інформації** стосується суто **неперіодичних видань** і здійснюється в межах основних видів видань за цільовим призначенням. Окремо виділено види офіційних, наукових, виробничо-практичних, навчальних, довідкових і рекламних видань (табл. 2). Як бачимо, не всі види видань, що виділяються за цільовим призначенням, описано за характером інформації. Укладачі стандарту пояснюють це тим, що стандартизовано не всі, а лише основні види видань.

Види неперіодичних видань за характером інформації

№ фасета	Основний вид видання	Різновид	Різновид	
1	офіційне	нормативно-правове	стандарт	
		нормативне		технічні умови
				кодекс ustalenoї практики
		нормативно-інструктивне	інструкція	
2	наукове	монографія		
		автореферат дисертації		
		препринт		
		тези [доповідей, повідомлень]		
		матеріали [конференції], [з'їзду], [симпозіуму]		
		збірник наукових праць		
		джерелознавче наукове видання		
3	виробничо-практичне	практичний poradник		
		практичний посібник		
		методичні рекомендації, методичні настанови		
		методичний посібник		
		пам'ятка		
		паспорт (на виріб)		
4	навчальне	навчальна програма		
		підручник		
		навчальний посібник		
		навчально-методичний посібник		
		навчальний наочний посібник		
		хрестоматія		
		практикум		
		робочий зошит		
5	довідкове	енциклопедія		
		енциклопедичний словник		
		мовний словник; лінгвістичний словник		
		довідник		
6	довідкове або рекламне	каталог		
		путівник		
		прейскурант		
		проспект		
		афіша		

Офіційні видання поділяються спочатку на *нормативно-правові, нормативні та нормативно-інструктивні видання*. *Нормативно-правове видання* — це "офіційне видання, що містить документ(и), прийнятий(-і) у визначеній законодавством формі та має силу правових норм (закон, указ, постанова, розпорядження, рішення, статут, положення, регламент тощо)".

Нормативне видання — це "офіційне видання, що містить норми, правила, вимоги, загальні принципи, процедури чи характеристики щодо різних видів діяльності або їхніх результатів". Серед нормативних видань у ДСТУ 3017:2015 названо *стандарт* і *технічні умови*, а можна додати ще кодекс ustalenoї практики.

Нормативно-інструктивне видання — це "офіційне видання, що містить норми, положення та правила щодо регулювання виробничої й суспільної діяльності". Охарактеризований такий різновид нормативно-інструктивного видання, як *інструкція*.

Серед видів наукових видань подано визначення: *монографії, автореферату дисертації, препринта, тез [доповідей; повідомлень], матеріалів [конференції], [з'їзду], [симпозіуму], збірника наукових праць*.

Суттєвою прогалиною є брак у стандарті характеристики такого видання, як джерелознавче, зокрема наукового джерелознавчого видання. Як відомо, назва і дефініція цього видання були предметом наукової дискусії, в якій

О. Воскобойнікова-Гузєва достатньо аргументовано довела, що джерелознавчо-документальні видання є особливою вагою складовою корпусу наукових видань [3]. Інша дослідниця, М. Костенко, наголошує на потребі виділення в типології видань з художньої культури й мистецтва публікацій праць видатних представників естетичної та критичної думки [4]. Аналогічні видання є в галузі філософії, економіки, історії й інших наук. Вочевидь, з погляду загальної типології видань вони мають належати до джерелознавчих.

Виробничо-практичні видання представлено такими видами: *практичний poradник, практичний посібник, методичні рекомендації, методичні настанови, методичний посібник, пам'ятка, паспорт (на виріб)*.

Види навчальних видань, охарактеризовані в стандарті: *навчальна програма, підручник, навчальний посібник, навчально-методичний посібник, навчальний наочний посібник, хрестоматія, практикум, робочий зошит*.

Подано визначення таких довідкових видань: *енциклопедія, енциклопедичний словник, мовний словник (лінгвістичний словник), довідник*.

Як довідкове або рекламне охарактеризовано такі видання: *каталог, путівник, преіскурант, проспект, афіша*.

Усі **неперіодичні видання** поділено також на види за кількома ознаками: обсягом, структурою, повторністю випуску, складом основного тексту (табл. 3).

Види неперіодичних видань

1	За обсягом	книга			
		брошура			
		листівка, аркушівка			
2	За структурою	однотомне			
		багатотомне			
2а	За структурою (особливостями відбору творів для видання)	окреме видання			
		серія			
		підсерія			
		серійне			
3	За повторністю випуску	перше	нове		
			повторне	перевидання	стереотипне
		доповнене			
		перероблене			
		виправлене			
		передрук	репринтне		
факсимільне					
4	За складом основного тексту	моновидання			
		полівидання	збірник	альманах	
				антологія	
			вибрані твори		
			зібрання творів	академічне видання	

За обсягом серед неперіодичних видань розрізняють *книгу* (книжкове видання обсягом понад 48 сторінок), *брошуру* (книжкове видання обсягом понад 4 сторінки, але не більше 48 сторінок) і *листівку (або аркушівку)* — аркушеве видання обсягом від 1 до 4 сторінок.

За структурою серед неперіодичних видань виділяють *однотомне видання (однотомник)* і *багатотомне видання (багатотомник)*. Крім того, за структурою охарактеризовано такі види видань, як *серія* (може бути неперіодичною, періодичною чи продовжуваною), *підсерія* (частина серії, що має власну назву) і *серійне видання* — один із випусків серії, а також *додаток*, який може бути неперіодичним, періодичним чи продовжуваним виданням, що доповнює основне видання. Точніше було б останню ознаку класифікації видань назвати "за особливостями відбору творів для видання" і додати ще один вид — "окреме видання", як видання, не пов'язане з іншими за умовами відбору творів для опублікування.

Види неперіодичних видань за повторністю випуску поділяються на *перше* і *повторне* видання. Серед останніх — *перевидання* (видання, яке вже було випущено цим видавцем), а серед перевидань — *стереотипне, доповнене, перероблене та виправлене*. Повторне видання зветься *передрук*, якщо воно надруковане без змін за попереднім виданням, випущеним іншим видавцем. Передрук може бути здійснений як *репринтне видання* (що репродукує сторінки оригіналу) або як *факсимільне видання* (що відтворює оригінал з максимальним ступенем подібності). *Новим виданням* пропонується називати видання, випущене цим видавцем уперше, а також випущене іншим видавцем з нового набору, чи в новій редакції, чи в іншому художньо-технічному та поліграфічному виконанні.

За складом основного тексту неперіодичні видання поділяють на *моновидання* і *полівидання*, а останні — на такі види: *збірник, вибрані твори* і *зібрання творів*. Збірник може містити твори одного чи різних авторів, бути неперіодичним, періодичним або продовжуваним. Різновидами збірника є *альманах* (що містить літературно-художні твори різних авторів-представників одного лі-

тературного напрямку, регіону, об'єднані за певною тематичною, жанровою чи стильовою ознакою, які, зазвичай, публікують уперше) і *антологія* (що містить вибрані, переважно віршовані, літературно-художні твори (чи уривки з них) авторів певної національної літератури, літературного напрямку чи періоду її розвитку). Вибрані твори містять кращі твори одного чи кількох авторів; зібрання творів містить усі або значну частину творів одного чи кількох авторів. Окремо виділяють *академічне видання* — що містить ретельно підготовлений, науково вивіреним текст твору(-ів) та його (-их) різні варіанти, редакції, документальні джерела й має розгалужений науково-довідковий апарат.

Особливості друкованих видань враховано в їхній загальній класифікації за матеріальною конструкцією і за форматом неперіодичних друкованих видань (табл. 4, 5).

Таблиця 4

Види друкованих видань за матеріальною конструкцією

№ фасета	Ознака класифікації видань	Вид видання	Різновид
1	За матеріальною конструкцією	блочне, або кодексне видання аркушеве видання	книжкове
			журнальне
			плакат
			буклет
			карткове видання
			газетне видання
		газетно-журнальне	
		книжка-іграшка	
		комбіноване видання	
		комплектне видання	

Таблиця 5

Види неперіодичних друкованих видань

№ фасета	Ознака класифікації видань	Вид видання
1	За форматом	мініатюрне
		малоформатне
		портативне
		фоліант

Друковані видання поділяються за матеріальною конструкцією на два основні види: *блочне, або кодексне видання* — видання у вигляді блока скріплених у корінці аркушів чи зошитів, і *аркушеве видання* — видання у вигляді одного чи кількох аркушів без скріплення. Крім того, розрізняють видання оригінальної конструкційної форми, до якого належить *книжка-іграшка*, і *комбіноване видання* — видання складної матеріальної конструкції, яке разом із друкованим виданням містить інші носії інформації з записами звуків чи зображеннями. Сукупність видань, спільних за тематикою або читацькою адресою, зібраних у теку, футляр, бандероль чи укладених в обкладинку, отримала назву *комплектне видання*.

Як різновиди блочного видання подано видання *книжкове* ("блочне видання в обкладинці чи палітурці") і

журнальне ("блочне видання переважно в обкладинці, що відповідає специфіці цього видання"). На наш погляд, у цих визначеннях не вказано головну відмінну рису, яка передбачається "за замовчуванням": книжкове видання є неперіодичним чи продовжуваним, а журнальне — періодичним. Різновидами аркушевого видання є *плакат* ("видання, задруковане з одного чи з обох боків аркуша та призначене для експонування"), *буклет* ("видання у вигляді аркуша, сфальшованого будь-яким способом у два згини чи більше"), *карткове видання* ("видання у вигляді картки з цупкого паперу, віддруковане з одного чи з обох боків") і *газетне видання*. У примітці вказано ще один різновид: "Газетне видання у вигляді скріплених у корінці кількох аркушів друкованого матеріалу називають *газетно-журнальним*".

Серед неперіодичних друкованих видань виділено низку видів видань, що вирізняються за форматом: *мініатюрне (не перевищує 100 мм × 100 мм), малоформатне (не більше 107 мм × 140 мм), портативне, фоліант (зазвичай становить 0,5 частку паперового аркуша)*. З погляду вимог до класифікації бачимо тут недолік: відсутність назви для найбільш розповсюдженого виду видань: формату 60×84 1/16 або 60×90 1/16, або 70×100 1/16 та інших.

Окремо подано види періодичних і продовжуваних видань (табл. 6).

Таблиця 6

Види періодичних і продовжуваних видань

№ фасета	Основний вид видання	Різновид	Різновид
1	газета	загальнополітична газета	
		спеціалізована газета	
		спеціальний газетний випуск	
2	журнал	суспільно-політичний журнал	
		науковий журнал	
		науково-популярний журнал	
		популярний журнал	
		виробничо-практичний журнал	
		літературно-художній журнал	
		реферативний журнал	
		релігійний журнал	
		рекламний журнал	
	спеціальний журнальний випуск		
3	бюлетень (періодичний чи продовжуваний)	нормативний бюлетень	
		довідковий бюлетень	
		рекламний бюлетень	
		науково-інформаційний бюлетень	
		статистичний бюлетень	
		бюлетень-хроніка	
	бюлетень-таблиця		
4	календар	[відривний] [перекидний] календар	
		табель-календар	
		календар книжкового типу	календар знаменних і пам'ятних дат
5	збірник	періодичний збірник	
		продовжуваний збірник	

Основними видами періодичних видань названо: *газету, журнал, бюлетень, збірник, календар*. Серед газет виокремлено *загальнополітичну та спеціалізовану газети*, а також *спеціалізований газетний випуск*. Види *журналів* майже повністю відповідають загальним видам видань за цільовим призначенням (*суспільно-політичний, науковий, науково-популярний, популярний, виробничо-практичний, літературно-художній, релігійний, рекламний, реферативний*); виділено також *спеціалізований журнальний випуск*. Однак "суспільно-політичний журнал" так само, як і суспільно-політичне видання взагалі, може бути найрізноманітнішим за призначенням виданням суспільно-політичної тематики: офіційним, науковим, науково-популярним, популярним тощо. Для того, щоби відрізнити його особливе цільове призначення, можна скористатися терміноелементами "публіцистичний",

"масово-політичний" чи "громадсько-політичний" або використати терміноелемент, застосований щодо газети: "загальнополітична газета". Тобто такий журнал можна назвати "загальнополітичний".

Видами *бюлетенів* названо: *нормативний, довідковий, статистичний, рекламний, бюлетень-хроніка і бюлетень-таблиця*. Варто зауважити, що до всіх перелічених видів бюлетенів недоцільно вживати як синонім термін "інформаційний". Це можна зрозуміти так, що терміноелементом "інформаційний" мають називатися бюлетені, які відрізняються аналітико-синтетичним переробленням інформації, однак такий вид бюлетеня в стандарті не названо. Враховуючи попередні зауваження щодо поняття "інформаційне видання", пропонуємо виділити як окремий вид бюлетеня "науково-інформаційний".

Календар має такі різновиди: *відривний або перекидний календар, таблиць-календар, календар книжкового типу*; за змістом вирізняється *календар знаменних і пам'ятних дат*.

Отже, вище подана загальна характеристика змісту ДСТУ 3017:2015, яка покликана допомогти у його використанні. Аналіз свідчить, що загалом у стандарті враховано позитивний досвід попереднього стандартизування термінів, що стосуються видів видань, а також пропозиції щодо вдосконалення видової класифікації видань та їхніх дефініцій. Укладачі стандарту ДСТУ 3017:2015 загалом добре впоралися із висвітленням різноманітних питань, з побудовою стандарту, конкретними визначеннями термінів.

Водночас в окремих випадках запропоновані в стандарті рішення викликають зауваження. Причиною є недостатня теоретична розробленість певних понять. Стандартизування термінів, що позначають види видань, має важливе значення для всієї бібліосфери, тобто сфери, у якій відбувається створення, виготовлення, розповсюдження та використання видань. Стандарт забезпечує єдність підходів і трактування різних видів видань, що важливо як у теоретичному, так і в практичному відношенні. Цей стандарт, безумовно, використовуватиметься у практиці видавничої, бібліотечної, бібліографічної діяльності та навчання майбутніх фахівців, хоча сьогодні, як відомо, державні стандарти розглядаються не як обов'язкове джерело, а як рекомендації для вживання.

Список використаної літератури

1. ДСТУ 3017:2015. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. — Вид. офіц. — На замін ДСТУ 3017-95; прийнято та надано чинності 2016-07-01. — Київ : ДП "УкрНДНЦ", 2016. — IV, 38 с. — (Національний стандарт України).
2. ДСТУ 7157:2010. Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості. — Вид. офіц. — Уве-

дено вперше 2010-03-11. — Київ : Держспоживстандарт України, 2010. — IV, 14 с. — (Національний стандарт України).

3. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Наукові видання у фонді Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / О. В. Воскобойнікова-Гузєва; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2004. — 2.2.2. Джерелознавчо-документальні видання. — С. 97—105.
4. Костенко М. Типологія видань з художньої культури та мистецтва / М. Костенко // Вісник Книжкової палати. — 2012. — № 8. — С. 3—5.

В статті розглянуто зміст нововведеного державного стандарту України "ДСТУ 3017:2015. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять". Об'яснюється логіка запропонованої класифікації видів видань, приводяться визначення основних видів видань, представлені в стандарті. Дані зауваження стосуються трактування та назв окремих видів видань (такі як громадсько-політичне, інформаційне, релігійне і тому подібне). Подано пропозиції щодо майбутнього доповнення класифікації видань за певними ознаками.

In the article maintenance of the new state standard of Ukraine "DSTU 3017:2015. Information and documentation. Editions. Basic kinds. Terms and determinations of concepts" is discussed. Logic of the offered classification of types of editions is explained, determinations of basic types of editions, given in a standard, are pointed. A remark is given in relation to interpretation and names of separate types of editions (such, as social and political, informative, religious editions and others like that). Suggestions are given in relation to future addition of classification of editions on some signs.

Надійшла до редакції 14 листопада 2016 року

УДК 001.92:004.632

Ірина Передерій,
доктор історичних наук, доцент,
завідувач кафедри українознавства,
культури та документознавства
ПНТУ імені Юрія Кондратюка

Вікторія Вощенко,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри українознавства,
культури та документознавства
ПНТУ імені Юрія Кондратюка

Інституційний репозитарій як конструктивна модель організації відкритого доступу до інформації

У статті розглянуто електронний архів наукових публікацій (інституційний репозитарій) як конструктивну модель Open Access, що відіграє важливу роль у загальних процесах, пов'язаних із накопиченням, зберіганням та трансляцією інформації у просторі й часі, а також сприяє динамізації комунікації в освітньо-науковому середовищі.

Ключові слова: відкритий доступ, інституційний репозитарій, електронний архів наукових публікацій, електронна комунікація, соціальна комунікація.

Вагомою інформаційною складовою освітньо-наукового середовища ХХІ століття є електронні ресурси, які сприяють не лише оперативному одержанню інформації, а й змінюють методологічні основи навчання. Їхнє впровадження як новітніх форм наукової й освітньої комунікації припало на 90-ті роки ХХ ст. і було зумовлено кризовими явищами економічного розвитку суспільства, які позначилися на архівній, бібліотечній і видавничій справах. В освітньому середовищі криза насамперед торкнулася книгозabezпечення університетських бібліотек. І до сьогодні ця проблема актуальна. Інше завдання, розв'язання якого не-

можливе без застосування доступних електронних ресурсів, — це популяризація результатів та суттєве підвищення впливовості вітчизняних наукових досліджень у світі [6, с. 48]. Вирішенню обох проблем сприяє сервіс Open Access, що забезпечує відкритий, безкоштовний, швидкий, постійний повнотекстовий доступ у режимі реального часу до наукових і навчальних матеріалів для будь-якого користувача у глобальній інформаційній мережі.

Ідея надання оперативного та безкоштовного доступу до результатів наукових досліджень одночасно зародилася в академічному і бібліотечному співтовариствах. Проте біб-